

Dona de pres. Expedient 443/73

La nit de santa Llúcia de 1974, el premi Sant Jordi de novel·la fou atorgat a *Pinyol tot salivat*, de Josep Albanell (1945) i quedà com a finalista *Dona de pres*, de Teresa Pàmies (1919). Malgrat els vint-i-sis anys de diferència entre els dos autors, es tractava d'un parell d'escriptors nous i les dues obres duïen implícita una càrrega política de matís generacional: Josep Albanell, que tenia llavors vint-i-nou anys, es rebel·lava contra els estralls d'una educació repressiva rebuda sota la fèrula del franquisme, i Teresa Pàmies, fidel a un títol de connotacions autobiogràfiques, centrava l'eix del relat en les dificultats, humiliacions i malventures de les dones que tenien el seu home empresonat per motius polítics. Tots dos narradors eren nous en el panorama literari català perquè, fins a aquell desembre de 1974, Josep Albanell només havia publicat *Les parets de l'insomni* (1973) i Teresa Pàmies, més veterana, venia d'una estrena encara recent, *Testament a Praga* (1971), i de la publicació, aquell mateix 1974, de *Quan érem capitans* i *Va ploure tot el dia*.

Les dues novel·les van sortir abans de la diada de Sant Jordi, per bé que *Dona de pres*, editada per Proa, va estar poca estona a les llibreries catalanes: una ordre dictada pel temut TOP (Tribunal d'Ordre Públic), manava segrestar-ne tots els exemplars al cap d'unes hores de la seva distribució. El setge de la censura sobre aquesta novel·la de Teresa Pàmies venia de temps enrere i, el juny de 1972, el *Ministerio de Información y Turismo* havia desaconsellat a Editorial Selecta la seva publicació. Llavors, l'estratègia de l'autora fou provar sort al Sant Jordi presentar-la amb un altre títol, *La senyoreta Godàs*. Malgrat l'ordre de segrest, a bona part de les llibreries va funcionar la picaresca legítima d'amagar la major part dels llibres i deixar-ne un parell a la vista dels burots de l'administració. Així ho proven, entre altres testimonis, la carta de Maur M. Boix, prior de Montserrat, a Teresa Pàmies, on diu que ha vist el llibre, l'ha llegit, agraeix l'atenció que atorga a la revista "Serra d'Or", destaca que sota l'aparença de novel·la reculli situacions reals i es refereix als qui s'han vist *privats de la llibertat mínima en difícil espera d'una fraternitat social més autèntica*.

Amb l'estil net, el ritme àgil i bona eficàcia narrativa, *Dona de pres* participa, amb els seu encerts i defectes, de la tendència coneguda com a realisme social, més estesa entre els narradors castellans (Juan Goytisolo, Ignacio Aldecoa, Sanchez Ferlosio, Antonio Ferrer, López Salinas i García Hortelano, entre altres), que no pas per aquests verals catalans, tot i l'impacte de la novel·lística de Pedroló, bona part de l'obra narrativa de Josep M. Espinàs, l'aportació de la mateixa Teresa Pàmies i altres narradors arribats de l'exili com Vicenç Riera

Llorca. A les lletres catalanes dels seixanta i bona part dels setanta fou la poesia, a partir de l'antologia del tàndem Castellet-Molas, *Poesia catalana del segle XX* (1963), el gènere que, de manera programàtica, més va incidir en la construcció d'una estètica realista de combat contra el franquisme i l'objectiu d'ajudar al restabliment de la legalitat democràtica. Aquest realisme social, que a Catalunya adoptà el nom de realisme històric, partia dels plantejaments marxistes de Lukács, Gramsci i Brecht, i responia a la claredat d'aquell poema de Celaya on la literatura és una arma carregada de futur.

Dona de pres, segueix l'itinerari d'una protagonista contundent, Neus Godàs, pubilla d'una família de la petita burgesia lleidatana i promesa, quasi des de la infantesa, amb l'hereu d'uns comerciants de cotó a l'engròs, "Font e hijos", amb magatzem a Lleida i sucursals a Tàrrrega i a Balaguer. Del prometatge entre Neus Godàs i Cosme Font en surt una parella grisa i trista, de les que tenen l'aixovar a punt, el pis pagat a mitges, un present sense passió i perspectives de futur avorrides. Fins que l'atzar trasbalsà la vida de la noia en forma d'un amor de foc per un maqui *desconegut, vint anys més vell, xerramec, violent i comunista*. Enduta pel coratge que dona l'amor, la Neus abandona el camí de peix bullit traçat per la família i, passats sis mesos d'alta intensitat passional, entra en la viduïtat forçada que suposa que el company hagi estat capturat per la policia, empresonat i condemnat a mort, i, mesos després, amb la pena commutada per tots els anys de presó. És així que comença una llarga vida de dona de pres, havent d'encarar-se sola a criar i educar un fill nascut després que el pare entrés a la presó, espavilar-se a tirar endavant la llar i fer-ho compatible amb accions de suport als condemnats, fent costat a altres dones i mares en condicions semblants, establint contactes polítics, organitzant les anades al penal de Burgos, fent els encàrrecs derivats de la correspondència que ve de la presó i envellint, any rere any, sense altre consol que el fill, les cartes i el record d'aquells sis mesos d'intensitat única.

Vora l'aventura de Neus Godàs la novel·la s'aclofa sobre una Barcelona a cavall dels anys cinquanta i seixanta, amb les primeres vagues, les trampes retòriques del sindicat vertical, les reunions clandestines als boscos de Vallvidrera, les primeres comissions obreres, les humiliacions a Via Laietana i l'inici de diàleg entre cristians i marxistes amb el somriure bonàs de Joan XXIII com a icona de fons. Un retrat real i punyent que el franquisme no podia tolerar. Per això, dies abans del 23 d'abril de 1975, els inspectors de la policia donaven acompliment a l'expedient del sumari 443/73 i es presentaven a les llibreries catalanes a segrestar els exemplars d'una novel·la que els feia nosa: *Dona de pres*, de Teresa Pàmies.

Isidor Cònsul